

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Tallinna Ringkonnakohtus
Kohtukoosseis	Kaire Pikamäe, Ruth Plaks ja Virgo Saarmets
Otsuse tegemise aeg ja koht	7. mai 2014, Tallinn
Haldusasja number	3-13-987
Haldusasi	MTÜ Eesti Raskeveohobuse Selts kaebus Veterinaar- ja Toiduameti 19.02.2013 otsuse nr 81 ja 09.04.2013 vaideotsuse nr 36 tühistamiseks
Menetlusosalised	Kaebaja – MTÜ Eesti Raskeveohobuse Selts, volitatud esindajad v.adv Aet Bergmann ja v. adv Margus Sorga Vastustaja – Veterinaar- ja Toiduamet, volitatud esindaja v.adv Jaanus Tehver Kolmas isik – MTÜ Eesti Hobusekasvatajate Selts
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Halduskohtu 29.11.2013 otsus
Menetluse alus ringkonnakohtus	MTÜ Eesti Raskeveohobuse Selts apellatsioonkaebus
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

- 1. Jätta MTÜ Eesti Raskeveohobuse Selts apellatsioonkaebus rahuldamata ja Tallinna Halduskohtu 29. novembri 2013. a otsus haldusasjas nr 3-13-987 muutmata.**
- 2. Menetluskulud jätta menetlusosaliste endi kanda.**

EDASIKAEBAMISE KORD

Otsuse peale võib Riigikohtule esitada kassatsioonkaebuse 30 päeva jooksul otsuse avalikult teatavastegemisest arvates, so hiljemalt 06.06.2014, välja arvatud HKMS § 212 lg 1 teises lauses sätestatud juhul (HKMS § 212 lg 1).

Vastuseks esitatud kassatsioonkaebusele võib teine menetlusosaline esitada vastukassatsioonkaebuse 14 päeva jooksul kassatsioonkaebuse vastukassatsioonkaebuse esitajale kättetoimetamisest arvates või ülejäänud kassatsioonitähaja jooksul, kui see on pikem kui 14 päeva (HKMS § 215 lg 3).

Kui kassaator soovib asja arutamist kohtuistungil, tuleb seda kassatsioonkaebuses märkida, vastasel korral eeldatakse, et ta on nõus asja lahendamiseks kirjalikus menetluses (HKMS § 213 lg 1 p 5). Sõltumata kohtuistungil soovi märkimisest võib Riigikohus kassatsioonkaebuse läbi vaadata kirjalikus menetluses, kui ta ei pea istungi korraldamist vajalikuks (HKMS § 223 lg 1).

Kui menetlusosaline soovib kassatsioonkaebuse esitamiseks saada menetlusabi, tuleb tal Riigikohtule esitada vastavasisuline taotlus. Menetlusabi taotluse esitamine ei peata menetlustähtaja kulgemist (HKMS § 116 lg 5) ning kassatsioonitähtaja järgimiseks peab menetlusabi taotleja tegema tähtaja kestel ka menetlustoimingu, mille tegemiseks ta menetlusabi taotleb, eelkõige esitama kassatsioonkaebuse (HKMS § 116 lg 6).

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. MTÜ Eesti Raskeveohobuse Selts (edaspidi ERS) esitas 26.11.2012 Veterinaar- ja Toiduametile (edaspidi VTA) **taotluse** tunnustada ERS aretusühinguna eesti raskeveohobuse paralleeltõuraamatu pidajana ja jõudluskontrolli läbiviijana (I kd, tl 9).

2. VTA 19.02.2013 otsusega nr 81 keelduti tunnustamast ERS-i eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatu pidajana ja jõudluskontrolli läbiviijana. VTA põhjendas oma otsust asjaoluga, et ERS poolt tunnustamisel esitatud aretusprogrammis ja planeeritavas aretustegevuses esinevad puudused. ERS aretusprogrammi osa „Tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord“ § 6 lg 6 „Lisaosa A“ on otseses vastuolus originaaltõuraamatu pidaja poolt sätestatuga. Vastavalt originaaltõuraamatule võib tõuraamatu põhiossa kanda varsa, kelle „ema ja emaema on kantud tõuraamatu lisaosasse A ja isa ning emaisa on tõuraamatu põhiosa täkud“, kuid tunnustamisele esitatud tõuraamatu pidamise kord lubab tõuraamatu põhiossa kanda muuhulgas lisaossa A registreeritud täku järglase. Vastavalt originaaltõuraamatule peavad täkud püsiva tunnustuse saamiseks olema osalenud rakendihobuste sõidukatsetel. Tunnustamisele esitatud programmis sellist nõuet ei ole.

3. ERS esitas VTA 19.02.2013 otsuse nr 81 peale **vaide**, mis jäeti **VTA 09.04.2013 vaideotsusega nr 36** rahuldamata. VTA asus vaideotsuses seisukohale, et ERS-l puudub piisaval hulgal tõuraamatusse kandmiseks sobilikke loomi. 52 ühingu liikmele kuuluvat suguvõimelist hobust ei võimalda organiseerida tõhusalt paaridevalikut ning vältida sugulusaretusest tekkivaid riske. Eesti raskeveohobuse populatsioon on väike ja hobuste jagamine mitmesse aretusühingusse ning hobuste kuulumist samaaegselt mitmesse aretusühingusse ei saa pidada lubatavaks. ERS planeeritav aretustegevus ohustab eesti raskeveotõu kui ohustatud tõu säilimist. Antud juhul on eesti raskeveotõu kui ohustatud tõu tõuraamatupidajaks ja ohustatud tõu säilitajaks Eesti Hobusekasvatajate Selts (EHS). Kuigi tunnustamisele esitatud aretusprogramm on koostatud seadusandlusest ja VTA eeskirjadest lähtuvate nõuete kohaselt, esineb selles vastuolusid olemasoleva Eesti raskeveotõugu hobuste aretusprogrammiga. Aretusühing on vaidemenetluse käigus esitanud uuesti aretusprogrammi, milles on kõrvaldatud VTA 19.02.2013 otsuses nr 81 viidatud puudused, kuid programmi puudused ainuüksi ei toonud kaasa tunnustamisest keeldumist. Kuna ERS ja EHS aretusprogrammidel on samad aretuseesmärgid ja ka nende saavutamise abinõud, siis on võimalik jätkata tööd selle aretuspopulatsiooniga olemasoleva tõuraamatu raames. VTA hinnangul ohustab uue ühingu tunnustamine eesti raskeveotõu kui ohustatud tõu säilimist ja kahjustab tunnustatud ühingu (EHS) tegevust ja aretus-säilitusprogrammi.

4. ERS esitas 08.05.2013 Tallinna Halduskohtule **kaebuse** VTA 19.02.2013 otsuse nr 81 ja 09.04.2013 vaideotsuse nr 36 tühistamiseks ning VTA kohustamiseks otsustada uuesti ERS taotlus, milles ERS palus end tunnustada aretusühinguna eesti raskeveohobuse paralleeltõuraamatu pidajana ja jõudluskontrolli läbiviijana. Kaebuse põhjendused on peamiselt järgmised.

1) VTA on ebaõigesti kohaldanud põllumajandusloomade aretuse seaduse (PõLAS) § 9 lg-t 5. ERS liikmetele kuuluvate hobuste arv ei määra ERS-i aretuspopulatsiooni ning 52 hobust on üksnes ERS liikmeskonnal tunnustamise taotlemise hetkel olev hobuste arv. Aretustöö

hõlmab kogu populatsiooni, s.o 24.01.2013 seisuga 332 eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatus registreeritud hobust ning ERS tunnustamiseks esitatud aretusprogramm vastab EHS kui originaaltõuraamatu pidaja sätestatud põhimõtetele. Seda on VTA kinnitanud ka vaideotsuses.

2) VTA on vaideotsuse rajanud sisuliselt EHS seisukohale, mille kohaselt ei pruugi ERS aretusprogramm järgida EHS aretusprogrammis kehtestatud põhimõtteid ja seetõttu ei pea EHS võimalikuks eesti raskeveohobuste tõuraamatu populatsiooni kuuluvate hobuste kasutamist kaebaja aretusprogrammis. Tunnustamise eelduseks ei ole originaaltõuraamatu pidaja nõusolek ega luba, vaid tunnustamist taotlev ühing peab tagama, et täidetud on originaaltõuraamatut pidava organisatsiooni või ühingu sätestatud põhimõtted. VTA on leidnud, et aretusprogrammide põhimõtted on teineteisega kooskõlas. VTA ei ole sisustanud mõistet „populatsiooni killustamine“, vaid on tuginenud Eesti Maaülikooli 13.02.2013 arvamusele. Viidatud arvamus lähtub ebaõigest eeldusest, et aretustegevuses kasutatakse ainult ERS liikmetele kuuluvaid hobuseid. Paralleeltõuraamatute pidamisel hõlmab aretustegevus kogu vastava tõu populatsiooni ning populatsiooni „killustamist“ ei saa seetõttu toimuda.

3) VTA vaideotsus on kaalutlusvigadega ja rikutud on põhjendamiskohustust. Aretusühingu tunnustamine on tähtsusest ülimuslik ja kohustuslik, kui tunnustamist taotlev aretusühing vastab nõuetel. VTA on ebaõigesti kohaldanud Euroopa Komisjoni 11.06.1992 otsuse nr 92/353/EMÜ art 2 lõikeid 1 ja 2. Tunnustamisest keeldumine on pigem erand ja peaks olema võimalik üksnes mõjuva(te) põhjus(te) olemasolul. VTA väide, et uue ühingu (ERS) tunnustamine kahjustaks tunnustatud ühingu (EHS) tegevust, on paljasõnaline ja alusetu. Vaideotsuses ei sisaldu põhjendusi, mil moel kahjustaks ERS poolt paralleeltõuraamatu pidamine EHS tegevust ja tema programmi. Originaaltõuraamatu ja paralleeltõuraamatu pidaja igakülgse koostöö korral on põhjendamatu rääkida raskeveotõu säilimise ohustamisest või populatsiooni killustamisest. Vaideotsusega on oluliselt muudetud ja laiendatud VTA 19.02.2013 otsust.

5. 17.10.2013 kaebuse täienduses märgitakse, et VTA otsuse aluseks olnud prof Viinalassi arvamusega ei saa nõustuda, sest lähtutud on valedest eeldustest (eelkõige eeldusest, et erinevatesse tõuraamatutesse kantud hobuseid ei paaritata enam omavahel) ja valedest arvandmetest efektiivse populatsioonimahu arvutamisel. Prof Viinalass on põhjendamatuvalt välistanud noorloomad oma arvestusest. Juhul, kui kohus leiab, et ERS tõuraamatu pidamise õigus pole põhjendatud, sest ERS liikmetel on kohtu arvates liiga vähe hobuseid PõLAS § 9 lg 1 mõttes, siis palub kaebaja jätta kohtul kohaldamata PõLAS § 9 lg 1 osas, milles see seab tunnustamisel tingimuseks, et tunnustamist taotleval aretusühingul või selle liikmetel peab olema aretuseduks piisav arv tõuraamatusse või aretusregistrisse kandmiseks sobivaid loomi. Kaebaja hinnangul on PõLAS § 9 lg 1 vastuolus põhiseaduse (PS) §-dega 31 ja 48.

6. VTA vaidleb kaebusele vastu ning palub see jätta rahuldamata. VTA põhjendab oma seisukohti järgmiselt.

1) VTA otsus on õiguspärane ning selle tühistamiseks puudub alus. ERS ei vasta PõLAS § 9 lg 1 ja otsuse nr 92/353/EMÜ nõuetele. See asjaolu, kui suur on aretuspopulatsioon ehk tõuraamatusse kandmiseks sobivate loomade arv kokku, ei oma aretusühingu tunnustamise seisukohast tähendust. PõLAS § 9 lg 1 ja otsuse nr 92/353/EMÜ lisa punkti 2d kohaselt peab piisav hulk aretuseks sobivaid loomi kuuluma aretusühingule või tema liikmetele. Pooled ei vaidle selle üle, et ERS liikmetele kuuluvate aretuseks sobivate hobuste arv ei ole aretuseks (antud juhul ka tõu säilitamiseks) piisav. Prof Viinalass on oma arvamuses märkinud, et selleks, et säilitada sellist väikest populatsiooni, tuleb teha väga ranget paaride valikut ning

sellises olukorras tekib lähiaastatel inbriidingudepressiooni vältimiseks võõrvere lisamise vajadus. See viitab ühemõtteliselt sellele, et ERS aretustegevus ohustaks eesti raskeveohobuse kui ohustatud tõu säilitamist. ERS ei ole kaebuses välja toonud asjaolusid, mis seaksid prof Viinalassi arvamuse kahtluse alla.

2) VTA vaideotsus on õiguspärane ning selle tühistamiseks puudub alus. VTA ei ole ERS tunnustamise menetluses ega vaideotsuse tegemisel lähtunud eeldusest, et ERS tunnustamiseks on nõutav EHS nõusolek või luba, mistõttu on põhjendamatu ERS väide PõLAS § 9 lg 5 ebaõigest kohaldamisest. VTA-l puudus diskretsioon ERS tunnustamise üle otsustamisel, sest kohaldamisele kuulunud normide (otsus nr 92/353/EMÜ art 2 lg 2 ja PõLAS § 10 lg 3) kohaselt tuleb sellisel juhul tunnustamisest keelduda. VTA ei ole rikkunud põhjendamiskohustust, vaid rajanud oma seisukoha, et ühingu liikmetele kuuluvate hobuste populatsioon ei võimalda organiseerida tõhusat paaridevalikut ning vältida sugulusaretusest tekkivaid riske, prof Viinalassi arvamusele. Kuivõrd vaidlustatud haldusakti tühistamiseks puudub alus, siis ei ole alust ka kohustamistaotluse rahuldamiseks.

7. EHS nõustub VTA seisukohtadega. Vaidlus puudub selles, et eesti raskeveohobune kuulub ohustatud tõugude hulka. Pooled võivadki jääda matemaatiliselt analüüsima hobuste arvu, kuid tõuaretuses vaadatakse nende hobuste omadusi. Argumendid hobuste omanike valikuvõimaluste osas ühingu valimiseks ei ole asjakohased. VTA on teinud kaalutletud otsuse ekspertarvamuse alusel.

8. Tallinna Halduskohtu 29.11.2013 otsusega jäeti kaebus rahuldamata ja menetlusosaliste menetluskulud nende endi kanda. Kohtuotsuse põhjendused on peamiselt järgmised.

1) VTA on korrektselt tõlgendanud otsuse nr 92/353/EMÜ lisa p 2d ning PõLAS § 9 lg-t 1 selliselt, et aretuseduks piisav arv loomi tuleb teha kindlaks, arvestades aretusühingu või tema liikmete omandis olevate loomade arvu. Aretusühingu eesmärgiks peaks olema aretustegevus ning selle aretustegevuse jätkusuutlikkuse näitaja on märgitud normide valguses ühingule endale või tema liikmetele kuuluvate loomade arv, sest eelduslikult on ühingu aretustegevuses nõus osalema ühingu liikmed. Sellist nõusolekut ei saa eeldada ühingusse mittekuuluvate liikmete osas, kes omavad sama tõu loomi.

2) PõLAS § 9 lg 1 ei ole põhiseadusega vastuolus. Nimetatud norm ei takista kaebajal tegelemast ettevõtlusega ega koondumast mittetulundusühingusse. Tegelemine loomade aretusega ning tõuraamatu pidamine ei ole isiku põhiõigused, mis oleks põhiseadusega erilise kaitse all. Viidatud tegevused on ettevõtlus nagu iga teinegi ettevõtluse vorm, millega tegelemise tingimused ja kord on vastavalt PS §-s 31 sätestatud seaduse reservatsioonile reguleeritud konkreetsel juhul PõLAS-ga. Kohtu hinnangul ei ole PõLAS § 9 lg 1 ka vastuolus otsusega nr 92/353/EMÜ ega ebaproportsionaalne.

3) Kohus ei nõustu ERS kriitikaga prof Viinalassi 13.02.2013 arvamusele ning leiab, et lõppjäreldestes oli aramus adekvaatne – kaebajal ja tema liikmetel puudus piisaval hulgal tõuraamatusse kandmiseks sobilikke loomi ning planeeritav aretustegevus ohustas selliselt eesti raskeveo tõu säilimist. Isegi juhul, kui arvesse oleks võetud ERS-le ja tema liikmetele VTA otsuse tegemise ajal kuulunud noorloomi, oleks prof Viinalassi järeldus raskeveohobuse aretuspopulatsiooni kohta jäänud samaks. ERS ei ole vastu vaielnud prof Viinalassi seisukohale, et efektiivse populatsioonimahu suurust $N_e=50$ peetakse vähimaks, et tagada populatsiooni lühiajaline säilimine. Võttes arvesse ERS liikmetele prof Viinalassi arvamuse andmise ajal kuulunud noorhobuseid, oleks ERS enda arvutuste järgi populatsioonimahu numbriliseks näitajaks kujunenud 35, mis on samuti alla efektiivse populatsioonimahu vähima aktsepteeritava näitaja. Asjakohatud on ERS arvutused EHS liikmetele kuuluvate raskeveohobuste arvuga seonduvalt ning ERS liikmetele kohtumenetluse ajal kuuluvate

raskeveohobuste arvuga seonduvalt. Prof Viinalass ja VTA pidid arvesse võtma üksnes taotluse menetlemise ajal ERS liikmetele kuulunud raskeveohobuseid. Kohtu arvates ei anna ERS kriitika seoses inbriidingukoefitsiendi hindamisega prof Viinalassi poolt alust lugeda ümber lükatuks prof Viinalassi hinnangut, et kui aretusühingule kuuluvate loomade efektiivne populatsioonimaht on alla 50, on populatsioon väga haavatav eelkõige inbriidingudepreersiooni ohu ja geneetilise variatsiooni vähenemise tõttu. Kohtul puudub alus kahelda prof Viinalassi pädevuses, tema erapooletuses ning tema poolt antud ekspertarvamuse adekvaatsuses.

4) VTA ei ole väärtalt sisustanud kaalutusõigust. ERS viited PõLAS § 10 lg 4 p-dele 1 ja 3 on asjakohatud, kuna VTA 19.02.2013 otsus ei ole antud nende normide alusel. Vaidlustatud otsuse õiguslikuks aluseks on PõLAS § 10 lg 3, mis ei võimalda VTA-l teostada kaalumist. VTA on põhjendatult leidnud, et ERS ei ole aretusühinguna nõuetekohane, kuna tal puudub piisav hulk tõuraamatusse kandmiseks sobilikke loomi ning sellisena planeeritav aretustegevus ohustab eesti raskeveotõu säilimist. Järelikult tuli VTA-l keelduda PõLAS § 10 lg 3 alusel ERS tunnustamisest. PõLAS § 10 lg-le 4 on VTA viidanud oma 09.04.2013 vaideotsuses, kuid mitte 19.02.2013 otsuse tegemise õigusliku alusena. VTA vaideotsus ei ole põhjendamata. Eesti Maaülikooli prof Viinalassi 13.02.2013 arvamuses esitatut tuleb lugeda nii VTA 19.02.2013 otsuse kui ka 09.04.2013 vaideotsuse põhjenduste osaks. Kaebus on alusetu ja tuleb jätta rahuldamata, mistõttu ei pea VTA ka kaebaja 26.11.2012 taotlust uuesti läbi vaatama.

MENETLUSOSALISTE SEISUKOHAD APELLATSIOONIMENETLUSES

9. ERS palub apellatsioonkaebuses tühistada Tallinna Halduskohtu 29.11.2013 otsus ja teha uus otsus, millega kaebus rahuldada. ERS palub tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja jätta kohaldamata PõLAS § 9 lg 1 osas, milles see seab tunnustamisel tingimuseks, et tunnustamist taotleval aretusühingul või selle liikmetel peab olema aretuseks piisav arv tõuraamatusse või aretusregistrisse kandmiseks sobivaid loomi. ERS põhjendab apellatsioonkaebust peamiselt järgmiselt.

1) Halduskohtu otsus on vastuoluline ja põhjendamata. Kohus on eksinud, kui väidab, et prof Viinalass ei ole muutnud oma seisukohta paaride valiku ja võõrvere lisamise vajaduse küsimuses. Kohus ei ole põhjendanud, miks ERS ei suudaks tõu säilitamiseks täita järgmisi tingimusi – väga range paaride valik või võõrvere lisamine. Kui halduskohus on ühelt poolt leidnud (tuginedes Eesti Maaülikooli arvamusele), et teatud tingimustel (nimelt range paaride valiku puhul) on tõu säilitamine võimalik, siis teisalt ei saa kohus asuda vastupidisele seisukohale ja jätta kaebust rahuldamata. Kui kohus pidas populatsiooni säilitamist teatud kindlapiirilistel tingimustel võimalikuks, siis oleks kohus pidanud tegema otsuse kaebaja kasuks. Kohus on vaikimisi oletuslikult leidnud, et ERS ei ole võimeline tegema väga ranget paaride valikut või võõrverd lisama. Selline seisukoht on põhjendamatu.

2) Halduskohtu otsus põhineb prof Viinalassi arvamuse ekslikel seisukohtadel. Kohus on jätnud põhjendamata, miks ta ei nõustu ERS poolt kaebuses ja 17.10.2013 seisukohtades esitatud vastavate väidetega. ERS palub kohtul HKMS § 198 lg 2 p 1 alusel tuvastada järgmised halduskohtu otsuses tuvastamata asjaolud: 1) ERS taotluse menetlemise ajal oli ERS liikmete hobuste arvuks 61 hobust, millest prof Viinalass arvamuse koostamisel lähtunud ei ole, vaid on võtnud aluseks 51 hobust; 2) prof Viinalassi arvamus on rajatud järeldusele, et EHS liikmetele kuuluvate eesti raskeveohobuste efektiivne populatsioon $N_e=46$ ja ERS liikmetele kuuluvate eesti raskeveohobuste populatsioon $N_e=20$. Halduskohus on ekslikult asunud seisukohale, et tunnustamise (sisuliselt) kõikemääravaks kriteeriumiks on asjaolu, kas

populatsioonimaht $N_e=50$ on täidetud või mitte. PõLAS § 9 lg-s 1 ei ole sellist numbrilist kriteeriumit sätestatud ning piisavaks saab pidada ka populatsioone, mille efektiivne populatsioonimaht on alla 50. Kui prof Viinalass pidas võimalikuks populatsiooni säilitamist ka juhul, kui $N_e=20$, siis juhul, kui $N_e=35$ (ligi kaks korda suurem), peab see olema veelgi enam võimalik.

3) Halduskohus on tõlgendanud seadust ebaloogiliselt. Hobuseomanike liikmelisusest või selle puudumisest taotluse esitamise ajal ei saa järeldada, milliste hobustega hakatakse tulevikus aretust läbi viima. Tõuraamatu pidamine ei tähenda Eestis ega kusagil mujal maailmas, et selles tõuraamatus registreeritud hobused paarituvad ainult omavahel. PõLAS § 9 lg 1 on vastuolus PS §-dega 31 ja 48.

10. ERS märgib apellatsioonkaebuse täienduses, et VTA on eksinud väitega, et eesti raskeveo tõugu hobuste säilitusprogramm ei näe ette võõrvere lisamist. Võõrvere lisamine on võimalik EHS säilitusprogrammi leheküljel 5 sätestatud „eriprogrammi“ alusel. ERS lisab, et EHS püüab kohut eksitada väitega, et tõuaretuses on hobuste kasutamine pikkade vahemaade tõttu komplitseeritud. Tegelikuses ei ole tõuaretuses vahemaad enam olulised, eesti raskeveohobuseid on kasutatud aretuses Eestist Soome ja vastupidi juba aastaid. Ei vasta tõele väide, et ERS liikmete hobuste arv oleks tänaseks vähenenud, võrreldes esmase taotluse esitamise ajaga.

11. VTA palub jätta apellatsioonkaebus rahuldamata. Halduskohtu otsus ei sisalda vastuolusid ega ole puudulikult põhjendatud. Kohtuotsuse põhjendava osa punktis 10 on halduskohus põhjalikult analüüsinud, kas ERS-l ja tema liikmetel oli piisav hulk tõuraamatusse kandmiseks sobivaid loomi või mitte, ja nõuetekohaselt põhjendanud oma järeldust, et vastus sellele küsimusele on eitav. Kohus on õigesti konstateerinud, et prof Viinalass ei ole muutnud oma arvamust populatsiooni säilitamise eelduste osas. Asjakohatu on ERS kriitika, et kohus ei ole põhjendanud, miks ei suudaks ERS täita kõnealuseid eeldusi (väga range paaride valik või võõrvere lisamine). Tunnustamisest keeldumiseks ei ole nõutav, et populatsiooni säilitamine antud olukorras oleks võimatu, vaid piisab sellest, et tuvastataks aretuseks piisava arvu loomade puudumine ja oht ohustatud tõu säilitamisele. Need asjaolud on õigesti tuvastatud. Halduskohus ei ole asunud seisukohale, et tunnustamiseks peab tõuraamatusse kandmiseks sobivate loomade arv olema vähemalt 50. Käesolevas haldusasjas puuduvad tõendid, mis seaksid prof Viinalassi arvamuse järelduste õigsuse kahtluse alla või lükkaksid need ümber. Halduskohtu poolt rakendatud PõLAS § 9 lg 1 tõlgendus vastab normi sisule ja eesmärgile. VTA nõustub halduskohtu seisukohaga, et PõLAS § 9 lg 1 ei ole põhiseadusega vastuolus.

12. EHS palub jätta apellatsioonkaebus rahuldamata. Halduskohtu otsus ei ole vastuoluline ega põhjendamata. Eesti raskeveohobuste populatsioon on niivõrd väike, et tõu genofondi säilimise seisukohalt tehakse ranget paaride valikut kogu tõu ulatuses. Kui tõug on tunnustatud ohustatuks ja eesti raskeveohobuse tõug on tunnustatud lisaks ka kriitiliselt ohustatud tõuks, siis see tähendab, et iga isend antud tõus on väga oluline kogu tõu säilimise seisukohast. Seetõttu on äärmiselt oluline, et tõuaretust tehakse kogu tõu ulatuses range valikuga parimaid tõuloomi kasutades. Prof Viinalassi arvamus ja 24.09.2013 vastused kohtu küsimustele on antud kogu populatsiooni kohta ning on selle säilitamise sisu suhtes identsed. Kohus on õigesti arvestanud kriitilises seisus oleva hobusetõu säilitamiseks vajalikke isendite ühtse terviku säilitamise vajadust ühe tõuraamatu piires. Kohus on väga täpselt ja õigesti järeldanud ERS võimetust täita aretuslikke eesmärke, rikkumata originaaltõuraamatu pidaja õigust kehtiva tõu säilitus- ja aretusprogrammi täitmiseks, milles ei ole ette nähtud võõrvere lisamist eesti raskeveohobuse tõule aastani 2020. Kohus on õigesti kohaldanud õigusnormi ning jätnud kaebuse rahuldamata. Halduskohtu otsus põhineb õigel arvamusel ja täpsetel seisukohtadel. ERS liikmete nimel olevaid Eestis paiknevaid hobuseid on tänase seisuga 38,

kellest märasid on 11. See tähendab, et ükski apellatsioonkaebuses toodud arvestus ei oma sisulist tähtsust, sest need ei ole täpsed ja täna ei ole enam kõiki neidki hobuseid, keda tõuaretuses kasutada. VTA keelduv otsus ei takista ERS liikmetel aretustegevusega tegelemast.

RINGKONNAKOHTU PÕHJENDUSED

13. Ringkonnakohus leiab, et apellatsioonkaebus ei ole põhjendatud ja tuleb jätta rahuldamata. Halduskohtu vaidlustatud otsus on seaduslik ja põhjendatud ning selle muutmiseks või tühistamiseks puudub alus.

14. Käesoleval juhul on vaidlusaluseks küsimuseks, kas ERS aretusprogramm ja kavandatud aretustegevus vastas PõLAS § 9 lg-s 1 ja otsuse nr 92/353/EMÜ art 2 lg-tes 1 ja 2 sätestatud nõuetele. Täpsemalt formuleerides on küsimus selles, kas ERS-l või tema liikmetel oli aretuseduks piisav arv tõuraamatusse või aretusregistrisse kandmiseks sobivaid loomi või ohustanuks tunnustamine eesti raskeveo hobuste säilimist, kahjustades EHS tegevust või tõuparandus- või selektsiooniprogrammi.

15. PõLAS § 9 lg 1 kohaselt peavad tunnustamist taotlevad aretusühing ja jõudluskontrolli läbiviija olema võimelised osutama aretusteenust oma valitud aretusvaldkonnas, kusjuures aretusühingul või tema liikmetel peab olema aretuseduks piisav arv tõuraamatusse või aretusregistrisse kandmiseks sobivaid loomi ning ohustatud tõu säilitaja peab olema võimeline läbi viima ohustatud tõu säilitusprogrammi. Piisava arvu loomade olemasolu nõue on sätestatud ka otsuse nr 92/353/EMÜ lisa punktis 2d, mille kohaselt peab tõuraamatuid pidav, tõuraamatu osasid asutav ja registreeritud hobuslaste tõuraamatuid asutav organisatsioon või ühing ametliku tunnustuse saamiseks tõendama pädevatele asutustele, et tal on piisavalt suur kari tõuparandus- või selektsiooniprogrammi teostamiseks või tõu säilitamiseks, kui see on vajalik. Kui tunnustamist taotlev aretusühing ja tema kavandatud aretustegevus vastab muu hulgas nimetatud nõudele, siis tehakse PõLAS § 10 lg 1 alusel otsus isiku tunnustamise kohta, ning kui aretusühing või tema kavandatud aretustegevus ei ole nõuetekohane, tehakse PõLAS § 10 lg 3 alusel otsus isiku tunnustamisest keeldumise kohta.

16. Ringkonnakohus ei nõustu ERS-ga, et halduskohus on tõlgendanud PõLAS § 9 lg-t 1 ebaloogiliselt. Ametlikku tunnustamist taotleva ühingu kohustus tõendada piisava arvu loomade olemasolu on sõnaselgelt sätestatud nii otsuses nr 92/353/EMÜ (lisa p 2d) kui ka PõLAS § 9 lg-s 1. Küsimus sellest, kas tõuraamatusse kantav hobune kuulub EHS või ERS liikmele ei ole praeguses vaidluses oluline. Hobuslase tõuraamatusse kandmine ja paralleeltõuraamatu pidamiseks ametliku tunnustuse taotlemine on erinevad menetlused ning viimatinimetatud menetlusega ei ole seotud loomaomaniku otsused hobuse tõuraamatusse kandmisest. Seetõttu on asjakohatu käsitleda seda paralleeltõuraamatupidamiseks ametliku tunnustuse menetluses.

17. Ringkonnakohus nõustub halduskohtu seisukohaga, et aretuseduks piisav arv loomi tuleb kindlaks teha, arvestades aretusühingu või tema liikmete omandis olevate loomade arvu. Seadusandja on pidanud vajalikuks siduda taotlejaga nõue, et viimasel oleks piisav arv sobilikke loomi ning seda tulenevalt asjaolust, et tunnustuse taotlemise eesmärgiks on edukas aretustegevus. Taotleja peab suutma tunnustuse menetluses näidata, et ühingul on ka realselt võimalik vastavas valdkonnas aretusega tegeleda. Aretus PõLAS tähenduses on tegevus põllumajanduslooma jõudlusvõime ja geneetilise väärtuse sihipäraseks suurendamiseks ning majanduslikult kasulike omanduste säilitamiseks või täiustamiseks, mida tehakse järgmistes valdkondades: 1) tõuraamatu või aretusregistri pidamine; 2) põllumajanduslooma jõudluskontrolli läbiviimine või geneetilise väärtuse hindamine; 3) ohustatud tõu säilitamine

ja 4) aretuslooma aretusmaterjali varumine, säilitamine, töötlemine ja turustamine (PõLAS § 5 lg 1). Kuivõrd ERS taotles tunnustamist eesti raskeveo hobuste paralleeltõuraamatu pidajana ja jõudluskontrolli läbiviijana, siis pidi VTA ka kontrollima, kas realselt on kaebajal võimalik nendes aretusvaldkondades tegeleda ning oma aretusprogrammi ellu viia. Ühtlasi on Euroopa Kohus rõhutanud, et registreeritud hobuslaste aretamise soodustamist ja ühendusesiseses kaubanduses nendega kauplemise arendamist puudutavad eesmärgid eeldavad, et ühenduse erinevates liikmesriikides on piisavalt organisatsioon, mis on võimelised pidama tõuraamatuid, milles saab registreerida kasvava arvu hobuslasi (Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas C-216/02, p 33).

18. ERS on palunud kohtul tuvastada järgmised asjaolud: 1) ERS taotluse menetlemise ajal oli tema liikmete hobuste arvuks 61 hobust, kuid prof Viinalass on arvamuses võtnud aluseks, et ERS liikmetele kuulub 51 hobust ning 2) prof Viinalassi arvamus on rajatud järeldusele, et EHS liikmetele kuuluvate eesti raskeveohobuste efektiivne populatsioon $N_e=46$ ja ERS liikmetele kuuluvate eesti raskeveohobuste populatsioon $N_e=20$. Käesoleva vaidluse lahendamisel pole nimetatud asjaolude tuvastamine vajalik, kuivõrd ka juhul kui lähtuda nimetatud arvandmetest, ei muudaks see seda, et efektiivne populatsioonimaht on ERS liikmetele kuuluvate hobuste puhul alla 50. Seejuures ei mõjuta prof Viinalassi järeldus, et EHS liikmetele kuuluvate eesti raskeveohobuste efektiivne populatsioonimaht on 46, ERS taotluse suhtes tehtud keelduvat otsust, sest oluline oli, et ERS-l või tema liikmetel puudus piisav arv sobilikke loomi.

19. ERS väide, et ekslik on kohtu seisukoht, et tunnustamiseks peab N_e olema vähemalt 50, on paljasõnaline. Puudub alus seada kahtluse alla prof Viinalassi erialaseid teadmisi ning prof Viinalassi arvamuses (I kd, tl 25-26) ja 24.09.2013 vastuses kohtu küsimustele (I kd, tl 112-114) märgitud efektiivse populatsioonimahu vahemikku 50-500. Ka juhul, kui lähtuda ERS arvutustest, mille kohaselt on viimase liikmete hobuste efektiivne populatsioonimaht noorloomi arvesse võttes $N_e=35$, ei ole see piisav edukaks aretustegevuseks ega vasta PõLAS § 9 lg-s 1 kehtestatud nõudele, et aretusühingul või tema liikmetel on piisav arv sobilikke loomi. Ringkonnakohus nõustub halduskohtuga, et oma lõppjäreldustes on prof Viinalassi arvamus adekvaatne. Halduskohus on analüüsinud kaebaja kriitikat prof Viinalassi arvamuse suhtes.

20. Ebaõige on ERS seisukoht, et halduskohtu otsus on vastuoluline ja põhjendamata. Prof Viinalass ei ole muutnud oma seisukohta sellise väikese populatsiooni säilitamise eelduste osas. Käesoleval juhul ei ole oluline, kas tõu säilitamine eeldab väga ranget paaride valikut ja võõrvere lisamist lähiaastatel või ühte nimetatud eeldustest, kuivõrd see ei muuda järeldust, et ERS-le ametliku tunnustuse andmine eesti raskeveohobuste aretuseks seaks ohtu tõu säilitamise. Sellest lähtuvalt puudus nii VTA-l kui ka kohtul vajadus analüüsida, kas ERS on võimeline prof Viinalassi nimetatud eeldusi täitma või mitte. Vastustaja on õigesti märkinud, et oluline on, et tunnustamine ei ohustaks tõu säilimist ega kahjustaks olemasoleva ühingu tegevust või aretus-säilitusprogrammi (otsuse nr 92/353/EMÜ art 2 lg 2 esimene taane). Ebaõige on ka ERS seisukoht, et halduskohus on vaikimisi oletuslikult leidnud, et ERS ei ole võimeline tegema väga ranget paaride valikut või võõrverd lisama. Sellist järeldust kohtuotsuses ei sisaldu, mistõttu on ERS sellekohane väide meelevaldne ja paljasõnaline. Eeltoodust tulenevalt ei ole halduskohtu otsus vastuoluline ning rikutud ei ole põhjendamiskohustust.

21. ERS on seisukohal, et juhul, kui prof Viinalass pidas arvamuses võimalikuks populatsiooni säilitamist ka olukorras, kus $N_e=20$, siis juhul, kui $N_e=35$ peab see olema veelgi enam võimalik. Prof Viinalass märkis oma arvamuses, et kui efektiivne populatsioonimaht on võrdne või väiksem kui 50, siis on populatsioon väga haavatav, eelkõige

inbriidingudepressiooni ohu ja geneetilise variatsiooni vähenemise tõttu (I kd, tl 25). Sellest ei saa järeldada, et aretustegevus ja säilitusprogramma läbiviimine oleks edukas ka siis, kui $N_e=35$. Üksnes juhul, kui efektiivne populatsioonimaht on 50 või sellest suurem, on alust pidada aretustegevust edukaks. Ringkonnakohus nõustub vastustajaga, et tunnustamisest keeldumiseks ei ole nõutav, et populatsiooni säilimine oleks võimatu, vaid piisab sellest, et tuvastatakse aretuseduks piisava arvu loomade puudumine ja oht ohustatud tõu säilimisele.

22. Tunnustamine on menetlus, mille käigus hinnatakse aretusühingu, jõudluskontrolli läbiviija või ohustatud tõu säilitaja ja tema kavandatava aretustegevuse vastavust PõLAS ja selle alusel kehtestatud õigusaktide ning Euroopa Liidu õigusaktide nõuetele (PõLAS § 8 lg 3). Kui otsuse nr 92/353/EMÜ art 2 lg 1 puhul on liikmesriigi pädeval ametiasutusel kohustus tunnustada asutavat ühingu, kui see vastab sama otsuse lisas sätestatud tingimustele, siis sama art 2 lg 2 annab liikmesriikidele kaalutusõiguse, „mis võimaldab neil artikli 2 lõike 2 esimeses või teises taandes nimetatud olukorras jätta rahuldamata tunnustamistaotlus, mille on esitanud uus ühingu või organisatsioon isegi juhul, kui otsuse lisas sätestatud tingimused on täidetud /.../“ (Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas C-216/02, p 35). Kohtujurist D. R.-J. Colomer on selgitanud, et mis puudutab ohtu, mida uus ühingu tõu säilitamisele võib endast kujutada, siis on selle olemasolu hindamiseks, arvestades mängus olevate avalike ja erahuvidega igal konkreetsel juhul, parimal positsioonil sellise võimaluse uurimise ülesandega siseriiklikud ametiasutused (kohtuasjas C-216/02 kohtujuristi D. R.-J. Colomer 15.01.2004 ettepanek, p 29). Käesoleval juhul on VTA mh hinnanud, kas uuele aretusühingule ametliku tunnustuse andmine paralleeltõuraamatu pidamiseks ohustab eesti raskeveohobuste säilimist ja kahjustab EHS tegevust ning aretus-säilitusprogrammi. Nimelt on VTA asunud vaideotsuses seisukohale, et hinnates ERS esitatud dokumente, võttes arvesse EMÜ arvamust ning asjaolu, et uue ühingu tunnustamine ohustab eesti raskeveotõu kui ohustatud tõu säilimist ja kahjustab tunnustatud ühingu (EHS) tegevust ja aretus-säilitusprogrammi, on aretusühingu tunnustamisest keeldumine põhjendatud ja õiguspärane ning vaidemenetluse käigus ei ole esitatud asjaolusid, miks VTA peaks tegema teistsuguse otsustuse (I kd, tl 24). Eelnevalt tulenevalt nõustub ringkonnakohus halduskohtuga, et VTA on kaalutusõigust korrektselt kohaldanud.

23. Ringkonnakohus ei nõustu ERS-ga, et PõLAS § 9 lg 1 on põhiseadusega vastuolus. Halduskohus on õigesti sedastanud, et nimetatud sättes toodud nõuded ei takista ERS-l tegelemast ettevõtlusega ega kuulumast mittetulundusühingusse. Ringkonnakohus ei pea vajalikuks siinjuures halduskohtu põhjendusi korrata.

24. Ülaltoodust lähtuvalt jääb apellatsioonkaebus rahuldamata ning HKMS § 108 lg 1 alusel kaebaja menetluskulud tema enda kanda. Vastustaja ega kolmas isik menetluskulude hüvitamist taotlenud ei ole.

/allkirjastatud digitaalselt/
Kaire Pikamäe

/allkirjastatud digitaalselt/
Ruth Plaks

/allkirjastatud digitaalselt/
Virgo Saarmets